

Sławomir Kalinowski

Poziom życia
ludności wiejskiej
o niepewnych dochodach

Recenzenci

Prof. dr hab. Józef Orczyk

Prof. dr hab. Maria Alina Sikorska

Wydawca

Magdalena Ścibor

Koordynator produkcji

Mariola Iwona Keppel

Projekt okładki i stron tytułowych

Przemysław Spiechowski

Zdjęcie na okładce

Dariusz M/Shutterstock

Skład

Poligrafia Komputerowa i Programowanie

Krzysztof Świstak

Książkę wydano ze środków grantu Narodowego Centrum Nauki o numerze
UMO-2011/01/B/HS5/01034.

Copyright © by Sławomir Kalinowski, Warszawa 2015.

ISBN 978-83-01-18220-5

Wydawnictwo Naukowe PWN SA

tel. 22 69 54 321; faks 22 69 54 288

infolinia 801 33 33 88

e-mail: pwn@pwn.com.pl

www.pwn.pl

Druk i oprawa: OSDW Azymut Sp. z o.o.

Spis treści

Wprowadzenie	7
ROZDZIAŁ I. Poziom życia oraz niepewność dochodów w perspektywie teoretycznej	13
1. Problemy definicyjne poziomu życia ludności	13
2. Powiązanie poziomu życia z kategoriami pokrewnymi	20
3. Znaczenie dochodów w badaniach poziomu życia	34
4. Niepewność w koncepcjach badań naukowych	38
5. Niepewność dochodów	41
6. Niepewność w kontekście formy zatrudnienia	46
ROZDZIAŁ II. Charakterystyka ludności wiejskiej o niepewnych dochodach	53
1. Dobór próby i metodologia badań	53
2. Źródła dochodów	56
3. Wybrane informacje badawcze w kontekście niepewności dochodów	72
ROZDZIAŁ III. Zróżnicowanie dochodów ludności wiejskiej o niepewnych dochodach	83
1. Poziom i struktura dochodów	83
2. Czynniki kształtujące strukturę dochodów	89
3. Podobieństwo struktury dochodów	92
4. Zróżnicowanie dochodów ludności wiejskiej o niepewnych dochodach	102
5. Koncentracja dochodów ludności wiejskiej o niepewnych dochodach	117
6. Ocena własnej sytuacji dochodowej	121
ROZDZIAŁ IV. Wydatki i zaspokojenie potrzeb gospodarstw domowych o niepewnych dochodach	125
1. Konsumpcja żywności jako czynnik determinujący poziom życia	125
2. Hierarchizacja potrzeb konsumpcyjnych ludności wiejskiej o niepewnych dochodach	135
3. Ocena stopnia zaspokojenia potrzeb	140
4. Wyposażenie gospodarstw domowych w dobra trwałego użytku	152
5. Warunki mieszkaniowe	164

ROZDZIAŁ V. Indeksy ubóstwa	169
1. Zasięg ubóstwa wśród ludności wiejskiej o niepewnych dochodach.....	169
2. Miary głębokości ubóstwa.....	180
3. Dotkliwość ubóstwa.....	187
4. Podatność na ubóstwo – analiza regresji.....	194
5. Analiza ubóstwa i nierówności na podstawie krzywych TIP.....	199
6. Subiektywne odczucie ekskluzji społecznej.....	203
ROZDZIAŁ VI. Syntetyczny wskaźnik zaspokojenia potrzeb ludności wiejskiej o niepewnych dochodach	210
1. Syntetyczny wskaźnik zaspokojenia potrzeb – algorytm agregacji.....	210
2. Rozkład wartości SWZP w wybranych grupach społeczno-ekonomicznych.....	216
3. Stopień zaspokojenia potrzeb badanej ludności wiejskiej o niepewnych dochodach.....	222
4. Zaspokojenie potrzeb w koncepcji sytuacji dochodowej.....	236
5. Postawy życiowe badanej ludności – strategie zachowań.....	240
6. Syntetyczny wskaźnik zaspokojenia potrzeb w kontekście „paradoksu satysfakcji” i „dysonansu niezadowolenia”.....	251
Zakończenie i wnioski	260
Bibliografia	267

Wprowadzenie

Niski poziom życia i nierówności społeczne stały się w ostatnich latach trwałym przedmiotem zarówno analiz ekonomicznych i badań naukowych, jak również ożywionej debaty publicznej. Toczące się dyskusje są efektem coraz większej liczby osób pozbawionych szans realizacji potrzeb na oczekiwanym poziomie, ekonomicznej bezsilności i marginalizacji niektórych grup społecznych, zachodzących negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych, w tym bezrobocia i pauperyzacji społeczeństwa. Pojawianie się nowych grup defaworyzowanych, które nie mogą w pełni korzystać z dobrodziejstw związanych z poprawą kondycji i unowocześnianiem się gospodarki, a także w niewielkim stopniu partycypują we wzroście gospodarczym, stanowi przesłankę do podjęcia badań wyjaśniających niski poziom życia ludności.

Jedną z grup defaworyzowanych jest ludność wiejska o niepewnych dochodach. Pozbawiona jest ona stabilności ekonomicznej, przejawiającej się w wymiarze dochodowym, a w rezultacie deprivacją potrzeb i niskim poziomem życia, jak i w wymiarze zatrudnienia, będącego konsekwencją przemian zachodzących na rynku pracy. Brak stabilnych dochodów, długie okresy bezczynności zatrudnieniowej, a także przemiany zachodzące w sferze zatrudnienia, które prowadzą do coraz większej niepewności wynikającej z uelastycznienia czasu i form pracy bez jednoczesnego utrwalenia bezpieczeństwa, przyczyniają się do obniżania poziomu życia tej grupy. Są jednocześnie inspiracją do dyskusji na temat dochodów, ich alokacji oraz kierunków i sposobów wydatkowania, a także stopnia realizacji potrzeb w wymiarze obiektywnym i subiektywnym.

Ludność o niepewnych dochodach zamieszkująca obszary wiejskie nie była dotychczas przedmiotem pogłębionych badań. Tymczasem rosnące znaczenie zjawiska niepewnych dochodów, wynikającego z przechodzenia w ostatnich latach do elastycznych form zatrudnienia, a w rezultacie do dysparytetu dochodów i wydatków, innej struktury konsumpcji, a także słabego przygotowania zarówno badanej grupy do funkcjonowania w społeczeństwie po utracie dochodów, jak i instytucji pomocowych oraz organów administracji państwowej do efektywnej pomocy, stało się podstawowym czynnikiem uzasadniającym badania. Wybór grupy wynikał z ich trudnej sytuacji na rynku skorelowanej z niższą konkurencyjnością, a tym samym większym prawdopodobieństwem wykluczenia społecznego. Do grupy badawczej zaliczono